

1. Si est multo probabilius, te solvisse, quam te non solvisse, non videris ad aliquid solvendum obligatus esse, saltem exspectare amplius potes, num res postea patescat, aut creditor tuus solutionem petat.

2. Si autem solutio vere et strictius dubia manet, pro rata dubii partialis solutio urgenda esse videtur:

Quia 1) relate ad illud debitum, quod dubie solutum est, idem valet ac de bonis incertis, de quorum vero domino circa paucos (i. e. in nostro casu inter duos) existit dubitatio seu incertitudo; at communis omnino doctrina est, bona incerta in tali casu dividenda esse; 2) valor illius debiti in neutrius, i. e. neque in creditoris neque in debitoris, pacifica possessione est, sed est sicut res, de cujus possessione et proprietate contenditur inter utrumque: quod si fit, communis doctrina est, rem in aequali dubio esse dividendam.

961 Practice vero plerumque illa quaestio ex praesumptione ita solvi potest, ut quaedam moralis certitudo aut factae solutionis aut non factae acquiratur: qua habita, dubium strictum non amplius adest. — Insuper in vero dubio (id quod abs re non erit notare) non ignoro, esse aliquos, etsi paucos, qui ab omni solutione excusent; quod quamquam solida ratione non videtur sustineri posse, adeoque positive consuli debitori non potest, tamen eatenus scitu utile est, quatenus in casu difficili debitoris bona fides facilius supponi atque integra relinqui possit. Cf. Gury-Baller. I. 721.

Articulus II.

De secunda radice et mensura restitutionis, seu de actione damnificante.

§ 1.

Generalia principia.

962 I. Ut secluso contractu vel iudicis sententia ex actione damnosa obligatio stricta restitutionis oriatur, actio (vel omissio) secundum ea, quae habes n. 766, debet esse

1) injusta, i. e. contra jus commutativum; 2) formaliter perfecte injusta, i. e. cum culpa theologica perfecta; 3) realiter injusta, ita ut damnum re ipsa secutum fuerit; 4) efficaciter sive efficienter injusta, i. e. nexus causalitatis verae debet esse inter actionem et damnum.

II. Mensura restitutionis non ex solo damno *immediate* illato desumenda est, sed ex toto damno, quod dominus laesus ex illa actione patitur et quod aliquo modo, etsi confuse tantum, praevisum est.

III. Culpa vero tantum juridica post iudicis sententiam etiam inducit obligationem restitutionis, eamque in tali mensura, quam iudicis sententia justa statuit.

IV. Si quae alia restitutionis obligatio ex contractu alicui incumbit, id ex natura ipsius contractus atque libera contrahentium voluntate et consensu ortum ducere debet.

963 **Explicatio.** Observa ad I. *Conditio prima* patet, quia ex iis, quae supra dicta sunt, solam iustitia commutativa ad restitutionem obligat.

Conditio secunda propterea postulatur, quia aliter actio non est perfecte humana, saltem non ut injusta perfecte humana est; sed de solis actionibus vere et perfecte humanis earumque sequelis homo respondere debet: in aliis actionibus potius causis necessariis, quam liberis aequiparatur, ita ut damnum, quod fortasse oritur, potius rationem infortunii pro domino habeat, quam rationem culpabilis damnificationis. — Ab aliis alia ratio non plane diversa affertur haec: Reparatio damni est quaedam poena actionem damnificantem naturaliter sequens; at gravis poena, qualis est restitutio gravis damni, proportionem non habet cum culpa aut nulla aut imperfecta tantum: ergo, ut obligatio imponatur, requiritur culpa perfecta seu plene theologica.

Conditio tertia etiam evidenter requiritur, quia obligatio est id restituendi, in quo alter *damnum passus est*, non, in quo quis alteri nocere *volebat*; nam hac intentione prava *virtus* quidem iustitiae laesa est, at nondum laesum est alienum *jus*.

Conditionis quartae necessitas ex eo patet, quod, nisi nexus *causalitatis* sit inter actionem et damnum, seu nisi actio verum influxum naturam suam in damnum exercuit, damnum illud ut re causatum agenti imputari nequit; et licet aliquis nexus occasionis vel ansae datae existat, tamen damnum istud imputandum est potius aliis causis aliorumque actioni, eorum scilicet qui ex prioris actione ansam vel occasionem sumpserunt illam uti sunt. Verum, quamquam conditiones haece recensitae communiter ut necessariae admittuntur, earum applicatio aliquando quidem facilis, aliquando tamen est difficilis, ita ut opinionum diversitas in certis quibusdam adjunctis non evitetur. Quare infra singulas conditiones practice discuti necesse est.

Ad III. Circa culpam mere juridicam plura notanda sunt.

1. *Notio*: Culpa juridica dicitur defectus diligentiae et curae illius, 964 quam jus seu leges requirunt: qui defectus cum advertentia et vero peccato committi potest, potest etiam sine peccato. At leges id non considerant, utrum cum, an sine peccato commissus fuerit. In priore casu evadit culpa juridica simul theologica, in posteriore fit culpa *mere juridica*. Plerumque ex solo defectu advertentiae ad obligationem diligentiae praestandae fieri potest, ut omissio diligentiae a lege requisitae sit culpa *mere juridica*, quia ipsa haec diligentia plerumque in conscientia debetur.

Distinguitur quidem culpa juridica lata, levis et levissima, attamen non eo sensu, ut ei respondeat culpa theologica gravis, levis, levissima; nam culpa juridica levis et levissima theologice gravis seu mortalis esse potest. Scilicet culpa juridica *lata* consistit in eo, quod diligentia ea non adhibetur, quam homines ordinarie et mediocriter prudentes et vigiles in rebus suis adhibere solent (ex quo facile concipitur, quid sit culpa juridica latior et latissima). Culpa juridica *levis* est omissio talis diligentiae, quam homines prudentiores et cautiores rebus suis impendere consueverunt. Culpa juridica *levissima* adest, quando ea solum diligentia omissa fuerit, quam ex se soli homines diligentissimi et cautissimi adhibere solent. At pro re, de cujus cura agitur, et pro contractu, ex quo cura alicujus rei assumpta est, fit, ut aliquando gravis in conscientia obligatio sit, adhibendi diligentiam non

solum communem et ordinariam, sed magnam, imo summam et exquisitam. Quod si obtinet, culpa juridica levis vel levissima cum advertentia plena commissa culpa est theologica gravis seu mortalis. Atque etiam in foro externo pro diversis rebus et contractibus aliquis teneri potest de culpa juridica lata, levi, levissima.

Culpa juridica, si latiore quodam sensu sumitur, complectitur etiam factum alienum damnosum, quo aliquis quoad damni reparationem obstrictus fit: sc. 1) damnum ab animali illatum dominus reparare cogitur, nisi — id permittente jure Romano — ipsum animal tradere velit pro noxa; 2) damnum a filiis, a subditis illatum pater sive herus vel magister debet reparare.

965 2. Culpae juridicae et obligationis inde ortae extensio. Quaeritur a scriptoribus, num et quando adsit obligatio reparandi damnum ex culpa *mere* juridica. Ex quibus pauci contendunt, obligationem illam semper existere, etiam ante judicis sententiam; alii, iique etiam pauci, obligationem in conscientia ne post judicis quidem sententiam adesse, sed esse necessitatem et obligationem publicae auctoritati non violenter resistendi; longe vero plurima pars sentit, adesse obligationem in foro conscientiae, sed non ante judicis sententiam, nisi forte amplior obligatio ex contractu existat: cf. Vogler quaest. VI. (n. 93), Giribaldi tom. 3 tr. 2 cap. 1. n. 49 et alios; quae opinio omnino tenenda est. Nam 1) secunda sententia practice omnino non potest teneri. Quum enim ipsi hujus sententiae fautores concedant, debitum a iudice impositum non posse non solvi, practicum emolumentum tum tantum illi opinioni inesse posset, si post solutionem id, quod solutum est, occulta compensatione repetere liceret. At nemo est, qui id concedat aut concedere possit. Nam, ut id liceret, illa secunda sententia contra tertiam, si non plane certa, saltem multo probabilior esse deberet: quod prorsus dici nequit. Ratio, quae eam utcumque suadere possit, haec est, quod aut leges et iudices nolint veram obligationem imponere, aut, etsi velint, id, utpote injustum, facere non possint. Verum, eos *velle* inducere obligationem, luce clarius est; desiperent enim, si actori laeso jus addicerent, quod verum jus, cui obligatio alterius responderet, non esset: id autem velle, *cur injustum sit*, non probatur; fiunt enim homines attentiores et cautiores, si sciunt, se ad defectum advertentiae sive allegandum sive probandum nullatenus admitti. 2) Sed etiam sententia prima teneri non debet. Obligatio illa non ex natura rei — haec enim ex sola culpa theologica obligationem restituendi imponit — sed ex positiva lege ortum ducit. At nullatenus constat, mentem legislatoris esse, ante judicis sententiam obligationem inducere. Vix ullus est, qui legem practice ita intelligat; at consuetudo optima legum interpret. Imo lex illa ne aliter quidem prudenter intelligi potest: nam cuilibet legislatori notum est, homines difficulter res suas cedere; quare, si eos vellet obligare, ut id ultro facerent, legem statueret plerisque pro lapide offensionis et occasione peccandi. Insuper notissimum est principium, poenam a lege statutam neminem in se sponte exsequi debere semetipsum spoliando rebus, quas legitime suas fecerat; at sine culpa theologica restitutioni faciendae obnoxium fieri, rationem merae poenae habet.

Scholion. Idem fere dicendum est de iis, qui ex quasi-contractu seu officio, aut ex certo quodam contractu aliis alienisve rebus curam impendere debent. Ante judicis enim sententiam non tenentur gravia damna, quae alii ex ipsorum actione passi sunt, reparare, nisi culpabilem negligentiam, eamque graviter culpabilem, commiserint. Quam autem diligentiam

et curam sine gravi peccato omittere possint advertentes, a diversitate officiorum et contractuum pendet.

Si qua exceptio ab hac regula occurrit, haec aut ex libera conventionione contrahentium oritur, aut, quando cum natura contractus ex se cohaeret, specietenus potius exceptio est — ut postea in singulis contractibus suis locis notabitur.

Jam ad singulas condiciones, quae requiruntur, ut ex natura rei actio damnificans restitutionis obligationem secum ferat, accuratius considerandas mentem convertamus.

§ 2.

Discussio primae conditionis ad restitutionis onus necessariae: quod actio debuerit esse formaliter injusta.

Quaestio I.: Quomodo ad restitutionem tenetur, qui *cum culpa veniali* damnum intulit?

1. Si peccatum veniale est tantum propter materiae parvitatem, ⁹⁶⁶ nullum dubium est, existere quidem obligationem, sed levem tantum ad damnum illatum reparandum.

2. Difficultas in eo casu movetur, quo damnum grave illatum est, sed cum peccato veniali tantum, eo quod perfecta advertentia et de-liberatio defuit. Quodsi culpa haec etiam juridica culpa est, secuta judicis sententia, obligationem reparandi damnum etiam in conscientia existere, jam modo dixi.

3. Sed antea ex se obligationem in foro conscientiae asserendam non esse, etiam notavi supra n. 963.

Nam opinione valde communi (cf. Vogler l. c. n. 109 sqq.) tenetur, ex culpa *imperfecta* non oriri obligationem sive gravem sive levem restituendi damnum notabile: quia 1) sequelae ex actione non perfecte humana oriundae potius casui fortuito adscribendae sunt, quam homini agenti; quia 2) obligatio resarciendi damnum illatum poena quaedam est, atque, si est notabile damnum, gravis poena est, peccatum autem veniale ex se gravem poenam non meretur. Hanc sententiam tenent inter alios Sotus, Mastrius, Lessius l. c. cap. 7 dub. 6 n. 27, Lugo disp. 8 n. 59, Tambur. in *decal.* l. 8. tr. 3 cap. 2 § 5 n. 3, Giribaldi tom. 3 tract. 2 cap. 1 n. 26 sqq., Pont., Sporer etc. contra Vasquez, Molina, Bonac., Laymann etc.

4. Idem dicendum, si negligentia in praecavendo damno alieno levis tantum fuit; nam etiamtum, ut nimirum ex negligentia commissa obligatio reparandi damni oriatur, plena oportuit adesse advertentia, quae in levi negligentia generatim deest.

5. Videtur autem ex n. 3 legitime concludi debere, ut etiam ille ab omni obligatione reparandi damnum excusetur, qui damnum leve ex actione imperfectae deliberationis intulit. Nam, etsi hujus damni reparandi obligatio gravis poena non sit, tamen non major est proportio inter hanc obligationem ejusque causam non satis deliberatam, quam proportio est inter obligationem gravem et ejus causam semideliberatam: quare etiam leve illud damnum fortuito casui potius adscribi debet. Ceterum, si de levi

negligentia agitur, ex qua damnum leve ortum sit, fieri omnino potuit, ut *sufficiens* advertentia damni alicujus *levis* orituri adfuerit, quae satis non fuisset ad plenam advertentiam damni gravis, si quod forte ortum esset. Quod si obtinet, obligatio damni levis reparandi omnino statui debet.

6. Qui circa valorem rei damnificatae erravit, ad quid teneatur, vide statim infra post Quaest. IV.

967 Quaestio II.: Qualis sit obligatio reparandi grave damnum, quod pluribus culpis venialibus plene deliberatis commissum est?

1. Hypothesis propositae quaestionis duplici modo contingere potest, aut quia damnificator damni jam illati non recordatur, aut quia damni illati bene memor erronee putat, ad peccatum grave ampliorem materiam requiri.

2. In posteriore hypothesis dicendum est, adesse obligationem, eamque gravem, damni restituendi, si modo tantum temporis intervallum non intercessit, ut singula damna non amplius coalescere censeantur. Qui enim plene deliberate singula damna intulit, eo ipso obligationem singula damna resarciendi, idque in toto suo valore bene cognito, in se sumpsit; neque est ratio, cur excusetur ab illa poena propterea, quod peccatum grave non commiserit. Quum enim ipse damnum illud pro gravi non haberet, neque poenam illam reparandi damni, quam ipse sibi lubens imposuit, pro gravi habet; — ad poenam vero, quam levem putat, ex sola veniali culpa plane obligari potest. Adesse autem obligationem re ipsa sub gravi, propterea videtur dicendum esse, quia haec ex re *objective* sumpta, non ex subjectiva aestimatione determinanda est. Alioquin ad multa absurda delaberis; sume aliquem putare, gravem materiam in justitia non esse nisi ad 300 marc ascendat; eum non posses obligare sub gravi ad solvenda debita, si 200 marc inutiliter suo genio indulgens dissipasset! — Aliter tamen jure judicaveris, si nimia sit proportio inter facultates damnificatoris, et ejus, qui damnum passus sit; tunc enim recte negaveris proportionem inter damnum illatum et poenam subeundam, si damnificator inculpabili errore putavit, ad grave damnum hominis divitis plus requiri, sibi tamen grave damnum fore restitutionem *integram*.

968 3. Prior autem hypothesis (1) raro profecto tantum admitti potest, nisi materia damni totalis maneat *circiter in limine* materiae gravis; imo ne asserenti quidem facilius credendum est, quia homo rerum praeteritarum postea non semper ita perfecte recordatur, hinc vero advertentia ad materiam gravem in confuso sufficere *dicenda* est, ut in damno materiam gravem complente grave peccatum *committatur*. — At si vere illa hypothesis obtinuit, ut sane tandem *obtinere* potest, obligatio quidem adest, singula damna ideoque totum *damnum* etiam grave reparandi, sed *sub gravi* haec obligatio *non videtur* adesse.

Scilicet esse obligationem, nemo negat, quia saltem singula illata damna in se separatim sumpta suam obligationem *restituendi* imposuerunt et impositam relinquunt. Imo hanc obligationem *adesse* sub gravi, longe plurimi affirmant, modo ne intercesserit notabile intervallum inter singula damna:

v. Vogler n. 132, cum eo Lugo, Tamb., Lacr. At ut hanc opinionem probarent, alii alias excogitarunt rationes (v. Lugo d. 8 n. 64 etc., Tamb. in *decal.* 8 tr. 3 cap. 2 § 5 n. 7), angustias suas sentientes et fatentes ausi non sunt recedere a „communissima sententia“. Has rationes afferre et examinare non vacat. Sufficit indicasse, non deesse gravissimos auctores praecipue recentiores, qui gravem obligationem negent, idque magis cohaerere cum principiis prius allatis, quia fieri nequivit, ut aliquis sine peccato gravi pervenerit ad damnum grave, nisi inculpabilis error sive ignorantia circa valorem totalis damni intercesserit: quod si factum est, de excessu valoris non tenetur. Cur autem hinc non sub gravi, in hyp. n. 2 sub gravi teneatur damnificator, ratio discriminis est, quia in n. 2 valor totalis damni materialiter omnino cognitus erat, hinc ne materialiter quidem *totalis* damni valor menti obversabatur. Sub levi vero cur hinc teneatur de toto damno in oppositione ad n. 6 praecedentis quaest. —, ratio est, quia cognitio damni in singulis damnificationibus adfuit, ac proin singulorum damnorum, *ut singulorum*, saltem facienda est reparatio, ibi vero in praec. quaest. cognitio damni seu ejus valoris nullatenus adfuit. — Opinionem hanc benigniorem defendunt Diana, Petschacher, Viva in thes. 29. Alex. VII. n. 15 (v. Reuter p. 3 n. 326, theol. Wirceb. *de just.* n. 585).

Attamen, ut jam monui, illa inadvertentia practice raro admitti potest, maxime si damna illa repetita *eidem domino* illata sunt.

Quaestio III.: An unquam adsit obligatio reparandi damnum, 969 quod ex actione damnificatoris inculpabili oriatur.

1. Ex sola inculpabili actione nunquam oritur obligatio stricta restitutionis faciendae; attamen actio inculpabilis *occasionem* talis obligationis praebere potest.

2. Nam qui actione vel inculpabili vel imperfecte culpabili causam damni alieni posuit, tenetur impedire, quominus actio sua effectum producat vel nocere pergat, modo id etiam nunc efficere possit sine incommodo relative gravi.

Sicut enim quilibet tenetur abstinere ab actione alteri injuste nociva, ita etiam tenetur hanc ipsam actionem, quam nondum omnino a se quasi dimisit, iterum ad se revocare seu retrahere; sed quasi imperfecte tantum ab homine actio *illa* dimissa est, cujus effectum facile impedire vel interrumpere etiam nunc potest.

3. Quodsi facile potest damnum a sua actione aliter oriturum impedire, sed negligit, haec negligentia peccat contra justitiam, idque per se graviter; quo fit, ut si gravi negligentia hoc suum officium omiserit, jam ex actione seu potius omissione graviter culpabili et injusta damnum non impeditum reparare teneatur.

Scilicet damnum ex mea actione oriundum voluntarie non impedire, idem est ac nunc voluntarie damnum efficere: quare damnum, quod antea non voluntarium erat, nunc voluntarium fit. Ut e. g., si inadvertenter ignem in foeni acervum iniecisses, nunc vero, advertentia accedente, non exstinguerem, quum possem, idem esset moraliter, ac si nunc volens ignem supponerem.

At si sine damno relative gravi id facere jam non possum, omissio illa atque consequens inde conflagratio voluntaria mihi non erit. Porro damnum illud seu incommodum, quod subire debeo ad avertendum damnum alienum ex mea actione involuntarie oriundum, relative aestimari debet tum

ad gravitatem damni alieni, tum ad meas facultates, ita tamen, ut gravis obligatio non sit subeundi irreparabiliter damni proprii vere notabilis.

4. Ex dictis sequitur, si orta fuerit obligatio reparandi damni, cujus causam posui inculpabiliter, sed quod, quum potuissem, non impedivi, obligationem illam restringendam esse ad eam partem damni, quam post cognitum strictum officium impedire in mea potestate erat, non vero illud damnum reparari debere, quod jam erat productum neque facile infectum fieri potuit.

970 Quaestio IV.: Qualis obligatio restituendi remaneat ex actione culpabili, sed retractata?

Cum praecedenti quaestione cohaeret haec altera quaestio, quae versatur de actione non inculpabili, sed plene culpabili, quae tamen effectum suum nondum produxit atque ab agente revocatur seu retractatur. Id locum maxime habere potest, si causâ morali aliquis influxus exercebatur.

Nam qui volens causam physice agentem posuit, quantumvis doleat postea, damnum ex ea exortum reparare semper debet, ac propterea ab ulteriore reparatione tum tantum excusatur, quando damnum ulterius impedire potuit et *re ipsa* impedivit.

Paulo aliter res se habet, quando aliquis ut *moralis* tantum causa in effectum aliquem influit. Hac de re vide, quae infra dicuntur de cooperatoribus.

NB. Ex prioribus jam solutam habes quaestionem, quantum restituere debeat, qui circa valorem rei destructae vel damnificatae errore laboravit. Videlicet si ignorans rei valorem temere egit, eo ipso sciens et volens (i. e. saltem in confuso satis attendisse dicendus est) periculo quodeunque damnum inferendi sese exposuit: quare si revera damnum illatum etiam multum superat damnificatoris aestimationem, tamen totum reparare tenetur. Si vero cogitatio nulla de vero rei valore orta erat atque invincibilis manserat ignorantia, damnificator excessum valoris supra eum quem aliquo modo conjectaverat, reparare non tenetur, antequam forte a iudice compellatur. Nam damnum quoad illum excessum non voluntarium est; at quia actio tandem injusta damnum illud protulit: si iudicis sententia accedit, damnificator non injuste poenâ perfectae reparationis faciendae afficitur.

§ 3.

Discussio secundae conditionis ad restituendi onus necessariae, quod actio debuerit esse contra justitiam commutativam.

971 Quaestio V.: Num et quando ad restitutionem teneatur, qui in distribuendis officiis publicis et beneficiis inique egit.

Qua in re inique actum est tum contra communitatem, cui mali ministri praeficiuntur, tum contra eos, qui ut aptiores potius praeficiendi atque honore et munere donandi erant; at videndum est, num titulo violatae justitiae commutativae seu juris stricti laesi: nam tum tantum restitutio fieri debet.

Porro societas seu communitas eatenus jus strictum habet, quatenus ineptis ministris in suis bonis positive laedi potest et facile laeditur;

juri stricto autem satisfactum est, si ministris dignis et aptis regitur, etsi digniores et aptiores praefici possint. Quare iniquus distributor officiorum erga societatem seu communitatem tenetur ad restitutionem vel faciendam vel curandam, si ministros *indignos* et *ineptos* eligit, idque quoad damna illa, quae mali ministri vitio suo intulerunt sive communitati in genere, sive singulis ejus membris, quorum curam suscipere in suo munere debuerant. Haec enim damna a distributore in confuso praevideri poterant et satis praevidebantur atque ab ipso mediate quidem, sed ut a vera causa morali, effecta sunt.

Circa eos autem, qui digniores erant et praetermissi sunt, non semper eadem restitutionis obligatio existit. Per se laeditur justitia *distributiva*, quae, si sola laeditur, restitutionis onus secum non fert, atque revera *supremus* et independens societatis Superior eam virtutem solam erga digniores praetermissos per se laedit. Justitia commutativa laedi potest, 1) si muneris alicujus candidati per modum onerosi contractus convocantur, seu si illis sub onerosa quadam conditione promittitur, fore, ut dignior eligatur, 2) si supremus societatis Superior inferiores distributores justitiâ commutativâ erga candidatos obligaverit, ut optimum eligant.

Quae num reipsa obtinuerint in beneficiis ecclesiasticis distribuendis, diligenter considerandum est. Ceterum haec sunt notanda:

1. Quando aliqua beneficia primarie in utilitatem candidatorum instituta sunt, justitia commutativa laeditur erga eos, qui, quum potiores sint, inique praetermittuntur.

2. Quod quum communiter non obtineat: in beneficiis ecclesiasticis, quamquam electione indigni laeditur justitia commutativa erga communitatem et ecclesiam, tamen extra casum concursus non laeditur justitia commutativa erga eos, qui praetermittuntur¹, sive eligitur minus dignus prae digniore, sive indignus prae digno, quia nemo ex iis jam habet jus strictum ad hoc et illud munus; attamen graviter laeditur justitia distributiva et legalis².

¹ Si quis autem fraudulenter inducitur ad beneficium ecclesiasticum minus digno conferendum: quamquam conferens justitiam commutativam non laedit, tamen ille, qui fraudem commisit, eam prorsus laesisse dicendus est secundum quaestionem subsequentem.

² Hac occasione convenit, totam obligationem in beneficiis ecclesiasticis digniores assumendi breviter exponere.

I. Obligatio in genere.

1. Graviter peccat, qui quodeunque ecclesiasticum beneficium sive simplex sive curatum *indigno* confert, quum mentem Superioris sui ecclesiastici graviter laedat atque ecclesiastica bona, quorum administrator, non dominus est, tam male impendat.

2. Graviter etiam peccat, qui beneficium curatum *minus digno* prae digniore confert, sive eligendo, sive praesentando etc.: v. Trid. sess. 24 de ref. cap. 1 id aperte docens de eligendis Episcopis, thes. 47 ab Innoc. XI. damnatam. — Cf. insup. Trid. l. c. cap. 18. — S. Alph. l. 4 (al. 5) n. 90.

3. Si autem patrono competit jus praesentandi, ei quidem generatim eadem obligatio incumbit, attamen ille ecclesiasticus Superior, cujus est *confirmare*, facile excusatur, etsi praesentatus non sit *dignior*, modo absolute dignus sit; imo talis repelli vix potest nisi a Summo Pontifice. — Hinc patet, quantopere gravent pro-